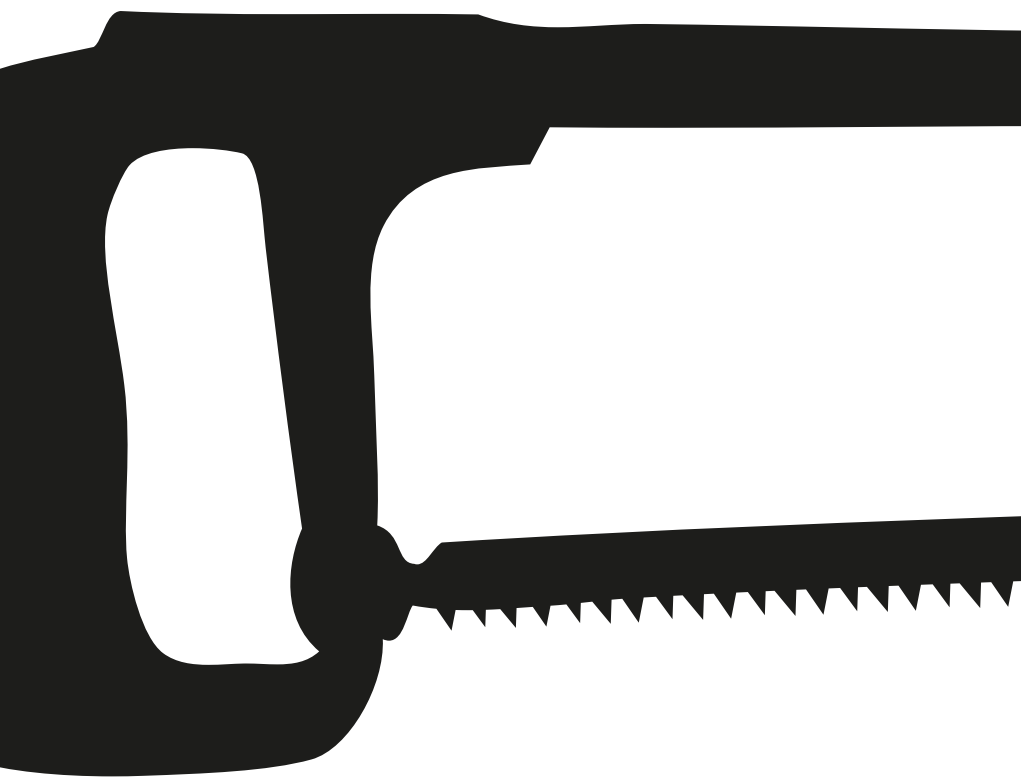

De dag
dat we
Andy
zijn arm
afzaagden

**De dag
dat we
Andy
zijn arm
afzaagden**

**Marnix
Peeters**
roman

De Bezige Bij Antwerpen

‘Het lachen oefent op de mensen een grote,
schrikwekkende invloed uit waartegen niemand
innerlijk ook maar enigszins bestand is. Wie de moed
heeft om te lachen, beheerst de wereld ongeveer
op dezelfde manier als iemand die bereid is om
te sterven.’

Giacomo Leopardi

‘Out, out, brief candle!
Life’s but a walking shadow, a poor player
That struts and frets his hour upon the stage
And then is heard no more: it is a tale
Told by an idiot, full of sound and fury,
Signifying nothing.’

William Shakespeare

‘I could carve a better man out of a banana.’

Theodore Roosevelt

DEEL 1

DE NAARGEESTIGE JAREN BIJ DE GEZUSTERS CRIQUE

Pijn is de beste verdoving,
zei Magdalena Crique

Ik ben ontsnapt op de dag dat we Andy zijn arm afzaagden. Hij was zwart geworden en de oudste van de gezusters Crique, Magdalena, die het meest over dat soort zaken wist, had gezegd dat afzagen de enige oplossing was, want dat die ontstekingen voort het lichaam inkruipen, onstuitbaar als dominosteentjes, tik-tik-tik, dat men er langzaam van sterft terwijl men nog in leven is, en dus moest de dodenrit gestopt worden, arm eraf, amen en uit.

Andy keek er niet naar uit. Hij was een sombere jongen die zijn jaren bij de gezusters Crique in stilte doorbracht. Hij had ogen waar men aan zag dat ze al veel te veel gezien hadden, ze waren weemoedig, zoals bij armzalige volkeren uit de koude landen in het oosten, ik denk dat daar zijn oorsprong lag, bij het soort mensen dat te lang aardappelen en alleen maar aardappelen gegeten heeft en aan wie het leven verder niet zo heel veel te bieden heeft, men plant zich voort en ook die kinderen eten weer aardappelen, of, als het flink tegenzit, de schillen.

Eén keer heb ik Andy echt zien lachen, dat was toen mijn goede kameraad Orzas in het bos iets had opgegeten wat niet deugde, een dood beest met een smerige ziekte. Luid jankend liep hij over het erf terwijl de stront van hem afliep, en af en toe werd hij overweldigd door een kotspartij die van erg diep kwam, het leek alsof elk moment zijn maag als een rode balg mee uit zijn bek kon spatten. Andy, die elders aan de slag was geweest, was komen toelopen in zijn

laarzen en had de pret van zijn leven, hij had nooit erg veel gevoeld voor Orzas, het waren twee stille krachten die elkaar wantrouwden. Andy had tranen in de ogen van het schateren, en zien lachen doet lachen, en zo stonden wij daar op een vooravond in de herfst op het erf bij de gezusters Crique met zijn tweeën een beest uit te lachen, terwijl de stront langs zijn ene achterpoot liep en de kots tussen zijn lelijke gele tanden vandaan droop. En maar brullen, en maar janken, en maar huilen, how-wow-wow! Zo slingerde hij van ellende heen en weer, waarbij hij af en toe ging zitten, en op zijn zij liggen, en dan rolde hij pijnlijk door het vuil en het stof, how-wow-wow!

Nu was het Andy's beurt om te huilen. De schrik daarverde in zijn ogen toen Magdalena Crique, bijgestaan door haar twee zusters en voorzien van een soepele staaldraad en een goede ijzerzaag, met forse tred naderde. Jacqueline Crique, de jongste van de drie, droeg een teiltje met dampend water en had enkele donkerkleurige handdoeken over de schouder geworpen. Monica Crique, de middelste, kwam zoals gewoonlijk met schijnbaar niets omhanden een eind achter haar twee zussen aangehobbeld. Monica Crique was dik, haar veel te vette lijf stopte ze in donkere, naar zweet ruikende slobbertruien, winter en zomer, ik krijg de geur van dat mens van mijn leven niet meer uit mijn neus. Haar adem rook naar rotte tanden waar vleesresten tussen waren blijven plakken die al dagen oud waren, en als zij je aansprak, dacht je dat je ging flauwvallen of minstens kokhalzen. Bovendien had zij een baard, niet zomaar enkele verdwaalde pijlen maar een onderkin vol met krioelende, ongelijke grijze haren, zo dik dat als ze soep of pap had gegeten, je kon zeggen welke van de twee. Zelden zal men een smeriger vrouwmens vinden dan Monica

Crique, die bovendien lui was en betweterig, want vaak voerde zij bij een onenigheid of een conflict het hoogste woord, en was zij het die de boel beslechtte, meestal op een belachelijke, ontoereikende of foute manier.

Dat Ernest-Fritz is omgekomen tijdens zijn poging om de energievoorziening te herstellen in de horrorwinter van mijn tweede jaar, was haar schuld. Een kind kon weten dat hij een afdaling in de gaskelder niet zou overleven, en bovendien kon het probleem daar niet liggen. Monica Crique vond echter dat geen enkele mogelijkheid ononderzocht mocht blijven. Toen men weken later het luik opende om kadavers aan te vullen, had men nog de indruk: ik ruik Ernest-Fritz, de brave man, tussen de ratten en de reeën. Hij rook zoet.

2

Andy hadden ze op zijn buik gelegd en stevig vastgebonden op een houten bank zonder rug- of armleuningen, het bovenlijf ontbloot, zijn zieke linkerarm hing slap op de grond. Hij klappertandde, zijn gezicht zag lichtblauw van de pijn en waarschijnlijk vooral van de angst. Hij kon zijn hoofd nog draaien en toen hij de gezusters Crique naar zich toe zag paraderen met hun zaag en hun teiltje, keek hij met een ruk de andere kant uit alsof hij het naderende kon negeren.

Al snel hadden de drie amateurchirurgen hun doel bereikt en aaide de strengste, dokter Magdalena, Andy door het vettige haar. Vervolgens trok ze zijn gelaat naar zich toe, en zei: ge moet de mensen aankijken als ze tot u spreken.

Ge stinkt, vervolgde ze, waarbij ze haar neus in de lucht duwde en met haar pikzwarte ogen de wolken afspeurde, maar dat zal uw arm zijn. Rot vlees is smerig. Lijkenlucht, al bij de levenden. We gaan u helpen, kapte ze haar gedroom abrupt af, en wenkte mij met een bleke wijsvinger.

Ik kreeg de staaldraad in mijn handen geduwd, waarmee ik Andy's arm net onder het schoudergewricht moest afknellen.

Harder, gebod Magdalena Crique met haar ijzeren stem.

Harder, herhaalde haar vette zus, die steeds zelf het bevel wilde voeren.

Ik zag hoe de staaldraad steeds dieper in het vlees van Andy sneed, die het uitschreeuwde van de pijn en met alles wat hij nog kon bewegen, bewoog, schudde, rammelde en klepperde. Door dat getrek en dat gekeel kon ik mijn opdracht niet goed uitvoeren, dus porde Monica Crique met haar elleboog in mijn zij.

Opzij, sukkelaar! riep ze, waarna ze haar linkervoet op Andy's schouder plantte, en met haar volle gewicht de staaldraad aanspande, daarbij achteroverleunend met haar dikke lijf. Andy brulde zo hard dat de vogels verschrikt uit de bomen klepten, op weg naar elders.

Jacqueline Crique maakte een handdoek nat in het hete water, en smakte die Andy zonder waarschuwing in het gezicht, waarna ze hem in drie lagen rond zijn hoofd wikkelde, wat het gegil aanzienlijk smoorde. Zwijgen, grote, beet ze hem toe.

Pijn is de beste verdoving, zei Magdalena Crique met haar wijsvinger in de lucht, terwijl ze mij aankeek alsof ze mij een levensles aan de hand deed. Zodra men door de eerste pijntjes heen heeft gebeten en men in de hogere fase van het leed aanbelandt, maakt het lichaam vanzelf verdovende stoffen aan, en komt men in een roes terecht die zelfs niet onplezierig te noemen valt, ging zij verder, terwijl ze nogal lomp met de zaag aan de slag ging, enkele centimeters onder de snijlijn van de staaldraad, die nog steeds zeer hard door Monica Crique werd aangespannen.

Roes of niet, Andy leek er niet veel plezier aan te beleven, want onder de hete handdoek vandaan kwam nu een geluid dat met weinig te vergelijken viel, een dierlijk gebrul en gehoest, een gebrak dat niet door stembanden werd voortgebracht, maar dat uit de diepste krochten van het menselijk lichaam, en misschien nog ver daaronder, werd

opgestuwd. Het was al goed dat hij het bloed niet kon zien dat uit de zaagsnede alle kanten uit spoot, ondanks de staal-draad. Andy's lichaam daverde en trilde, maar onverstoord en met lange, krachtige halen zaagde Magdalena Crique voort, het gezicht vol bloedsپاتten.

Er klonk een korte tik! toen ze op het bot belandde, wat haar deed stokken, maar onverdroten en met nog meer spierkracht en met het zaagblad snerpend op de harde tegenstand zette ze haar werk voort, haar onderarm droop van het bloed en het puntje van haar tong kwam uit haar linkermondhoek tevoorschijn, een glanzende rode stip, zo geconcentreerd zaagde ze, en na enkele minuten al stak Jacqueline Crique, die de sputterende arm in bedwang had gehouden, triomfantelijk een dood voorwerp de lucht in. De zwartgrijze vingers hingen slap naar beneden en de aders en de vezels hingen er in draden en rafels uit, en Magdalena viste uit haar bebloede schort een potje, schroefde het open en verstoof het gele poeder royaal over de vreselijke schouderwond van Andy, waarna Jacqueline, die de arm terzijde had gelegd, hete handdoeken bereidde, die over de stomp werden gesnoerd. In Andy was een zekere rust teruggekeerd. Misschien was het toch waar van die roes en was hij nu gelukkig, tenminste gelukkiger dan met arm, want daar zat niet veel muziek meer in.

Ik was er niet bij, een uur later, in de lagere stallen, waar de gezusters Crique een vuur hadden opgestookt, en waar Andy zijn schouder werd dichtgeschroeid. Tot aan de beek, voorbij de geitenweide, kon men zijn hemeltergende gekrijs horen, de merels stoven er de struiken van in, luid en zenuwachtig ti-ti-ti-ti roepend, zoals ze dat doen als er een kat in de buurt is. Ik staarde de steentjes na die ik met korte

plonsjes in het water deed verdwijnen, en hoorde Monica Crique uit haar dak gaan, wellicht omdat Andy tegenspartelde of omdat het schroeien niet van een leien dakje liep, of beide. Tussen alles in zei een geit bèh.

De hoeve van de gezusters Crique lag in de heuvels in het zuiden, en omdat mijn vader als werkende weduwnaar geen raad met mij wist, dacht ik toen, stuurde hij mij in de zomermaanden daarnaartoe om te helpen op het erf. De gezusters waren oude kennissen van mijn moeder, zei hij, en aangezien mijn moeder op een twaalfde september in de vroege ochtend, zevenenvijftig maanden en zes dagen na mijn geboorte, de fiets had genomen om nooit meer terug te komen, kon ik het er met haar niet over hebben. Met de gezusters ook niet. Eén keer probeerde ik met Magdalena Crique een gesprek over mijn moeder te beginnen, aangezien ik van thuis uit weinig over haar wist en mijn nieuwsgierigheid naar haar met de jaren steeds groeide, maar Magdalena keek mij strak aan, met haar vreselijke zwarte ogen, onder haar strenge zwarte haren, die tegen haar hoofd plakten, en zei dan: och ja, uw moeder, uw moeder, zet dat maar uit uw kop.

Zij had haar fiets in de stalling bij de verlaten opstapplaats gezet en met een goed kettingslot vastgemaakt, alvorens onder de trein van vijf uur vijfendertig te stappen. Dat is het enige wat ik weet, het stond in een oud knipsel uit de krant, Spoorverkeer vertraagd door zelfmoord stond er, dat doen ze altijd, iemand sterft en de vertraging is belangrijker. Aan het einde, op een toon van o ja, ook dat nog, stond er dat mijn moeder vierendertig was, dat er geen aanwijsbare reden te vinden was voor haar wanhoopsdaad,

dat er geen financiële of op het eerste gezicht andere zorgen waren, dat ze een man, mijn vader, en een kind van krap vijf jaar, mijzelf, achterliet, en dat ze haar fiets keurig op slot in de stalling hadden teruggevonden. Ze moet een zeer ernstige vrouw zijn geweest, heb ik altijd gedacht, als ze zich pal voor het heengaan nog bekommerde om haar rijwiel.

Ik was elf jaar toen ik de eerste keer door mijn vader in zijn wagen naar de gezusters Crique werd gebracht. Het was een lange rit, want mijn vader was een uiterst omzichtige chauffeur, hij stopte bij elk kruispunt en nam uitgebreid de tijd om het aankomende verkeer te monstereën, zelfs als er geen verkeer aankwam, en gaf dan behoedzaam gas. Ik vond het prettig, bij mijn vader in de auto zitten. Het was er rustig.

Iets minder prettig was de eerste aanblik van Monica Crique, die in een gigantische donkerblauwe tuniek met daarover haar vette slobbertrui, en met haar dikke blauw-witte poten vol met krioelende aderen en blauwe plekken in klompen geperst, waardoor haar voeten een gevaarlijke bolling vertoonden, alsof zij op knappen stonden, op het erf in de schaduw van de lage stallen aardappelen schilde, wat ze staand deed. Monica Crique deed bijna alles staand. Enkele dagen later zag ik haar staand haar gevoeg doen, ze liet de deur van de buiten-wc open als ze erop zat, of beter stond, bijna plechtig, als een poortwachter, met haar armen over elkaar en haar tuniek opgetrokken onder haar oksels, en haar ogen dicht en een kramp om haar mond. Plots hoorde men het in de donkere put onder haar kletteren, in drie, vier golven, waarbij ze telkens haar ogen nog dicht kneep en de kramp om haar mond een grijns werd, en tot mijn grote verbazing liet ze na de feiten haar tuniek ge-

woon weer uit haar oksels vallen, zonder iets schoon te vegen. Wellicht kon ze met haar dikke vette armen niet eens meer bij haar kont. Zonder veel twijfel ging ze ook zo weinig mogelijk zitten om te vermijden dat ze daarna haar kapitale gat niet meer overeind gehesen zou krijgen, wat op de duur een onzalige druk op haar benen teweegbracht, die onder dat gewicht verzakten tot een afschuwelijke dikte en textuur. Het leken werkelijk de poten van een olifant, soms zagen ze zelfs grijs, als men de spataderen en alle andere plekken even wegdacht.

Toen zij haar ogen weer opendeed en mij zag staren, stapte zij het hok uit, en waggelde met glanzende kuiten in de richting van het woonhuis, een twee verdiepingen tellend bakstenen gebouw aan de noordkant van het erf, met in een hoek van negentig graden ernaast de hoge stallen, waar ik mijn onderkomen had.

Men kon niet geloven dat de gezusters Crique familie van elkaar waren. Hoe smerig vet Monica Crique was, zo akeelig smal was haar oudere zus Magdalena. Onder haar dunne zomerjurk leek zij een aan elkaar genaaid knokenstelsel met een bijna doorzichtig vlies eromheen, waar men aderen en pezen onder kon zien liggen. Haar gezicht was ingevallen en haar jukbeenderen doken als staketsels onder haar ogen op, met bovendien donkergrijze wallen daartussen, en haar ogen waren zoals gezegd van het ellendigste zwart, men kon de iris niet van de pupil onderscheiden, zodat men in twee grote, koude bollen keek, waarachter zich gedachten afspeelden die men niet wenste te kennen.

De jongste zus was Jacqueline, en ze was ook de kleinste, amper een meter vijftientig groot, met enorm dikke tieten, harige spillebeentjes met ongelijke, rode knieën, een

vaal, naar verhouding veel te smal gezicht, en kort, ros, borstelig haar. Deze vrouw leek helemaal uit evenwicht, hier te tener en daar te romig, klein en breed, het hoofd en het haar van een vent en dan die onmetelijke tieten daaronder, die zij nog eens benadrukte door ze in blouses op te spannen waar men zelfs de aderen door zag puilen, tot voorbij de navel omspanden die dingen haar buik, men trachtte er niet te lang naar te kijken omdat men anders zijn hoofd verloor, van onbegrip en afgrijzen, niet van lust, o nee.

Mijn vader had mij achtergelaten met de mededeling dat hij mij over twee weken weer zou komen oppikken. Hij gebod mij braaf te zijn, goed mee te helpen in het huishouden, eerbied te hebben voor de gezusters Crique en geen heimwee te hebben. Dat had toch geen zin, zei hij, en thuis zat ik toch altijd maar alleen, mij te vervelen.

De gezusters stonden er zonder iets te zeggen en zonder een uitdrukking op het gelaat naar te kijken, naar dit afscheid, het was niet hartelijk maar het was zeker ook niet kil. Ik respecteerde mijn vader wel, wij hadden ons met ons tweeën toch maar goed weten te redden, met onze dode moeder. Gezellig was ons huishouden niet, want er moest veel te veel aan praktische zaken worden gedacht, zoals werk en onderhoud en eten, het was behelpen, maar ik was geen hopeloos geval, en mijn vader ook niet, en wij hielden van elkaar. Althans, dat dacht ik, want om te beginnen kwam hij mij niet na twee weken, maar pas na vierentwintig dagen weer ophalen, waarvoor hij geen uitleg wenste te geven, tenzij dat hij nooit iets over twee weken had beloofd. Ik wist wel beter. Ik had nog zo de dagen geteld en uitgekeken naar het moment dat zijn mooie rode Simca Aronde het erf op zou draaien, en ik ben zelden met een zwaarder hart en een groter verdriet in mijn bed gekropen dan die avond, en de volgende, en de gezusters Crique deden er ook al niet veel goed aan. Als ik vroeg wat er aan de hand was en of ze iets van mijn vader hadden ge-

hoord, antwoordden ze ofwel niets, ofwel dat ik stil moest zijn want dat ze anders verstrikt raakten in hun breiwerk.

Drie dagen nadat mijn vader mij had opgehaald, bracht hij mij al terug naar de boerderij. Hij zei dat hij veel werk had, dat er een paar kansen waren die hij niet aan zich kon laten voorbijgaan, en dat het na de zomer allemaal wel rustiger zou worden en we ons oude leven weer zouden kunnen opnemen. Ik scheurde bijna van verdriet en ik vond het een veeg teken dat ik twee volle koffers met kleren meekreeg, bijna alles wat ik had, en toen ik vroeg wanneer hij mij weer zou oppikken, zei hij: aan het einde van de maand.

Ik zag met ogen dik van tranen hoe hij met zijn hand wuivend uit het raam wegreed, en ik heb hem nooit meer teruggezien.

Er was mij door Jacqueline Crique een hard ijzeren bed toegewezen, dat kraakte, in het eerste deel van de hoge stallen, vlak bij het woonhuis. In de stallen werd geen vee meer gehouden maar ze stonken er nog wel naar, dat krijgt men er nooit meer uit, dat is voor eeuwig in de vloeren getrokken. De ruimte, zeven bij zeven meter, was verder niet ingericht. Er stonden geen meubels, er hing niets aan de muren. Er waren op twee meter hoogte klappaampjes met melkglas erin, vol spinnenwebben, en men kon de deur in twee delen openen, boven en onder, wat ik wel aardig vond, het leek op iets uit een van mijn prentenboeken.

Uitkijkend over het erf op een triest moment, de ochtend na mijn eerste aankomst bij de gezusters Crique, zag ik aan de overkant de bovenste helft van de meest linkse van de drie staldeuren opengaan, en zag ik Andy voor het eerst. Hij leunde naar buiten en rookte een sigaret, opkij-

kend naar de dreigende lucht, hoewel het droog bleef en warm was.

Toen zijn sigaret op was, stapte hij naar buiten, sjokte met hangende schouders in de richting van het woonhuis, en terug richting stal met medeneming van een metalen emmer die naast de deur stond, vol met keuken- en vleesafval. Die kieperde hij ruwweg leeg door de rechtse boven-deur, waarop uit betreffende stal een gegrom en geschraap en gesmek klonk van een dier waar ik een grote, kwaad-aardige hond in vermoedde. Het bleek Orzas te zijn, een beer met drie poten, twee voor en één achter, donkerbruin maar erg klein voor een beer, nauwelijks groter dan een grote herdershond. Het was het aardigste dier dat ik in mijn hele leven ontmoet heb, wellicht aardiger dan alle of in elk geval de meeste mensen samen die ik heb gekend, mijn vader voorop, die, zo leerde ik veel later, tijdens mijn proces, na mij te hebben geloosd een nieuw leven was begonnen in het buitenland, met een vrouw die het allicht niet op kinderen had, en die hem hopelijk later even schandelijk heeft behandeld als hij mij, met zijn domme rode kutauto.

Het wegblijven van mijn vader stoorde de gezusters Crique schijnbaar niet, er werd met geen woord van gerept, mijn vragen bleven onbeantwoord of er werd hooguit eens met de schouders getrokken. Dus bleef ik maar waar ik was, het werd herfst en winter en het was een smerige winter, bitterkoud, en in december lag de sneeuw kniehoog. In het woonhuis werd in aanvulling van de gistbuizen de haard opgestookt maar in de hoge stal, mijn slaapvertrek, vroor het 's nachts, ik lag daar in een bolletje, opgerold, klappertandend, naar slaap te verlangen, mismoedig mijn leven overschouwend, mij afvragend hoeveel tegenspoed mij nog te wachten stond.

Ik werd twaalf jaar zonder dat ernaar werd omgekeken. Het is mijn verjaardag, zei ik tegen Magdalena Crique op de ochtend van de zesde december, en ze antwoordde: zo-zo, en kwam er verder niet meer op terug met haar harde, zuinige lippen.

Niemand legde mij iets in de weg bij de gezusters Crique. Ik kreeg eenvoudige taken te vervullen zoals het schoonvegen van de binnenplaats of het snijden van de wortelen, maar het was de leegte van alles, de onverschilligheid van iedereen, die mijn droefheid compleet maakte. Andy had tijdens mijn verblijf nog geen enkel woord van betekenis met mij gewisseld. Hooguit een aanwijzing of een bevel

had hij gegromd, en op geen enkele voorzichtige vraag van mijnentwege had hij een antwoord gegeven.

Zijn leven bestond uit het uitvoeren van de zwaardere klussen, het voeren van Orzas, en één keer in de twee maanden trok hij samen met Jacqueline Crique te voet en verder met de autobus naar de stad om de zaken te kopen waar wij zelf niet in konden voorzien, ingeblikte voedingswaren en dingen als lampen, waspoeders en lucifers.

De gezusters kookten en deden het huishouden, en zaten 's avonds gezamenlijk te breien, maar nooit hoorde ik hen een gesprek voeren dat méér behelsde dan de praktische zaken van de dag erop: wat er gegeten zou worden, wie welk deel van de schoonmaak op zich zou nemen, wat voor weer er in de lucht hing en de invloed daarvan op het werk in de moestuin. Nooit spraken zij mij met mijn naam aan, het was kleine, en op goede dagen jongen, en op slechte dagen gij daar, of dan werd er gewoon eens naar mij geknipt met de vingers of gebaard met de kin, soms gepaard gaand met een grom.

Voorts was er niets. Men at, poetste, scheet, sliep, grommelde, scheet, at, poetste, sliep. Men voelde geen fierheid, geen aandrang, geen schaamte, geen ongemak, of er nu armen werden afgezaagd of er werd staand gegaan terwijl er iemand stond toe te kijken, wrop-wrop-wrop in de donkere put, bij niets werd zelfs maar met de ogen geknipperd, het leek geen belang te hebben, er leek geen verschil te bestaan tussen de domme avond, het ritmische, bijna machinale getik van de breinaalden en het ijzige gezwijg, en de dag erop, toen bij het vallen van de avond Andy op handen en voeten en enkel gekleed in een vuile witte onderbroek, helemaal onder het bloed uit het bos achter de geitenweide kwam gekropen, gillend als een zwijn, hysterisch als een

kleuter: net zo stoïcijns, zonder dat ze zich ook maar enigszins druk maakten, wisten de gezusters hem zwijgend, hij kreeg een deken om zich heen gegooid, hij werd op een krukje bij het vuur gezet en kreeg een kop met iets warmes in, waarna de drie vrouwen hun breiwerk opnieuw ter hand namen, Magdalena haar ijzeren brilletje achter haar oren haakte, en Andy's gesnotter, dat na verloop van tijd almaar zachter begon te klinken, snrr-snrr-frrrt, uiteindelijk zelfs werd overstemd door de vliegensvlugge ijver van de naalden, tiktik. Tikketik.

We moeten waakzaam zijn, zei Magdalena Crique aan het einde van de avond tot haar twee gezusters, stil genoeg opdat ik het niet zou horen, maar de woorden waren mij niet ontsnapt.

Ze komen dichterbij, verzuchtte ze er onheilspellend achteraan, haar steken tellend.

Ernest-Fritz arriveerde vlak na de jaarwisseling, die uiteraard niet was gevierd in mijn ijzige verblijf, in een grote witte Morris Oxford met een smerig rokende uitlaat. Hij was een rijzige man van in de veertig, kaal, hij had een bol-lende zwarte snor en een korte baard, en was van vreemde afkomst. Hij sprak met een grappige tongval, hij zei nooit we en altijd wij, wij zullen zien, laten wij nu eten, en als hij eenvoudig bedoelde, zei hij enkelvoudig. Wanneer er een probleem de kop opstak, zei hij: wij zullen proberen. Het zal niet enkelvoudig zijn. Als hij erbij was geweest toen wij Andy uit de wolfsklem bevrijdden, had ik het hem zo horen zeggen: het zal niet enkelvoudig zijn.

Het was niet enkelvoudig, en het is vele weken later uitgelopen op wat ik al beschreef. Andy heeft nooit echt veel geluk gehad, en, nu ik erbij stilsta, bijna niemand.

Wat de band was tussen de gezusters Crique en Ernest-Fritz, is mij nooit duidelijk geworden. Zij kenden elkaar in elk geval, want toen hij aankwam, mocht hij direct mee aan tafel. De toon van de gesprekken was niet hartelijk, want dat was hij nooit, maar men kon eruit afleiden dat de vier een geschiedenis deelden. Ook kreeg Ernest-Fritz meteen een kamer in het woonhuis, op de eerste verdieping, iets wat noch voor Andy, noch voor mij was weggelegd.

Twee dagen na zijn aankomst vertrok hij vroeg in de ochtend samen met Andy in de richting van de bossen achter

de geitenweide. Andy droeg een rugzak die er zwaar uitzag, hij moest de schouderbanden hoog met zijn duimen ondersteunen en liep gekromd, en Ernest-Fritz trok met enige moeite een kar voort waar gereedschap op lag, een spade, touwen, netten, planken en timmergerei.

Die dag werd ik, tot hun terugkomst, de verzorger van Orzas – al is verzorger een groot woord, want veel meer dan elke dag de emmer vuiligheid in zijn hok kieperen hield het niet in. Als men het bovenstuk van de deur opende, werd men bevangen door een verschrikkelijke stank, die zelfs met ingehouden adem ruikbaar was. Veel meer dan zijn smerige snuit kreeg ik in die eerste dagen niet te zien. Hij duwde hem hongerig snuivend en kwijlend omhoog, het deurgat in, waarbij hij door het gemis van een achterpoot niet rechtop kon staan om zijn verlangen te benadrukken.

Nadat men het afval had binnengekiept, begon Orzas te schranzen, breeduit en verlekkerd grommend, nu en dan onderbroken door een klaaglijk, of dankbaar, gejang.

Tijdens het avondeten vroeg ik aan Jacqueline Crique, die tegenover mij zat, of hij gevaarlijk was, Orzas, en waar hij vandaan kwam, en hoe het kwam dat hij hier woonde en maar één achterpoot had. Ze antwoordde eerst niets, en toen met voelbare tegenzin dat hij zo zacht als een lammetje was en nog nooit een vlieg kwaad had gedaan. Zo mak was hij dat hij zijn achterpoot had verloren tijdens een strubbeling met een hond, die hij feitelijk eenvoudig met een slag van zijn klauw had moeten kunnen verslaan.

‘Eet voort’, zei Monica Crique met haar mond vol. Als een vieze harige pudding zat ze over haar bord gebogen, met snelle grote halen werkte ze haar geplette aardappelen met vleessaus naar binnen, schronk-smek, en tijdens dit

geconcentreerde vreten ondervond ze hinder van het gebabbel aan tafel. Magdalena Crique zei niets, maar keek met haar gruwelijke zwarte ogen, haar kaken stijf kauwend, ijskoud in mijn richting, ter bevestiging van de gestelde eis.

De volgende ochtend liet ik Orzas zonder nog iets te vragen vrij. Twee van de gezusters waren in de keuken aan de slag en de derde, Jacqueline, in de moestuin achter het woonhuis. Onbespied ontgrendelde ik, in plaats van alleen de bovenste helft, de hele deur van Orzas' woonvertrek, en zette die wagenwijd open. Er kwam plotsklaps een eind aan het hongerige hijgen in het donkere kot, en het werd muisstil.

Na enkele tellen hoorde ik geschuifel, en verscheen in het zachte winterlicht de zwarte, glanzende spek op de snuit van Orzas in de deuropening, op en neer wippend, de frisse, geurige buitenlucht monsterend. Daarna volgde de rest van zijn spitse snuit, zwart en plakkerig van de vuiligheid, en dan zijn linkervoorpoot, zijn donkere, diepe ogen, zijn oren, zijn rechtervoorpoot, zijn brede nek, en toen stak hij zijn kop om de hoek en zag hij mij.

Er ging een siddering door mij heen. Misschien had Jacqueline Crique om van mijn gezaag af te zijn zomaar iets verteld, of was Orzas door zijn lange opsluiting in het donker en de stank van karakter veranderd, of had hij tijd gehad om na te denken en wilde hij toch die achterpoot nog wreken.

Het was niets van dat alles. Hij leek mij vriendelijk toe te lachen, schudde heftig met zijn hoofd om wellicht wat smeerlapperij uit zijn pels te verwijderen, maakte een geluid dat nog het hardst op het gemiauw van een kat leek,

en trok vervolgens traag zijn hele lijf naar buiten, mijn richting uit.

Toen hij tot op een meter was genaderd duwde Orzas zijn snuit mijn kant op, snoof, leek te knikken, alsof hij mij herkende en goedkeurde, en begon toen, alsof er niets abnormaals aan de hand was, de rotzooi uit de emmer op te schrokken. Die dag waren het aardappelschillen, eindjes van wortelen, en een matte grijze blubber die naar lever stonk.

Zijn emmer was bijna leeg toen Jacqueline Crique met een mand met onder andere prei in haar rechterhand, om de hoek van het woonhuis kwam, scheef hangend onder het gewicht, haar dikke tietten wiegend, haar klompen klep-klep-klep op de stenen.

Plots zwegen ze, die klompen, de mand kwam met een plof op de grond terecht, Jacqueline Crique kwam als een losgelaten twijg, maar dan een kleine dikke, weer loodrecht te staan. Zonder een geluid te maken ging haar mond open, het bleef secondelang stil, en toen gilde ze, en het leek in de koude lucht op een afzichtelijke misthoorn: in uw kot, smerig beest!, en met haar korte, dikke poten kwam ze op ons afgerend, klep-klep-klep-klep-klep, onderweg een borstelsteel meegrissend die tegen de muur stond, en door de misthoorn waren eerst Magdalena en daarna achter haar en slechts in de breedte zichtbaar Monica Crique in de deuropening verschenen, die verstijfd bleven staan toekijken.

Orzas was geschrokken van de schreeuw, maar zat nu weer met zijn dikke bruine kop in de emmer om de bodem schoon te likken, je hoorde zijn tong over het ijzer raspen en Orzas door zijn zwarte spek naar adem zoeken, en ik zette drie, vier stappen vooruit, ondanks de aanstormende

borstelsteel, en bracht Jacqueline Crique, die niet groter was dan ik, met een uitgestoken hand zoals van een verkeersagent, tot staan, waarbij ik schrok van mijn eigen durf.

Ge hebt zelf gezegd dat hij geen vlieg kwaad doet, zei ik kalm. Ik zal voor hem zorgen. Zijn hok stinkt als de pest. Hij moet verzorgd worden.

Hij moet niks, snauwde Jacqueline Crique. Ja, hij moet blijven waar hij is, en ze duwde mij opzij en stapte met haar stok op Orzas af, die net onbenullig opkeek uit zijn stinkende emmer, buikje vol, wat moet dat razende mens hier, leek hij te denken.

Mak als hij was, trok hij even met zijn schouders en verdween vervolgens in de richting van zijn stal, huppend met zijn achterkant door die ene poot. Boos en triomfante-lijk keek Jacqueline Crique mij aan, draaide zich om en verdween zonder één woord tussen haar zussen in de deuropening van het woonhuis.

De volgende dag gaf ik Orzas opnieuw zijn emmer buiten, vlak voor zijn hok, en het gordijn van het keukenraam bewoog, dus ze moeten het gezien hebben, maar niemand stoorde naar buiten, niemand zei nog iets.

Ook niet toen wij een week later met ons tweeën het erf verlieten, langs de geitenwei en de klaterbeek het bos inliepen en de eerste van een hele reeks almaar langer wordende wandelingen aanvatten, hij traag en huppend vanwege zijn poot. Eerst wandelden wij grotendeels zwijgend, aangezien beren niet praten, maar op dagen dat het mij zinde, begon ik geregeld lange betogen tegen hem af te steken over de gang van mijn leven, het verraad van mijn vader, mijn verdriet en mijn wanhoop.

Ik heb altijd de indruk gehad dat Orzas daar aandacht voor had, want waar hij anders vaak een eind het bos in hinkte om zijn snuit in een mierennest te duwen of anderszins iets te onderzoeken, bleef hij tijdens die uiteenzettingen van mij trouw naast mij lopen. En ook al kan men geen menselijke vaardigheden aan een dier toedichten, toch stond hij ook maar schijnbaar perplex toen wij op een zaterdag vele maanden later, op een stevige twee uur lopen van het erf, bij een kruising van het bospad dat wij geregeld volgden met een karrenspoor tot waar wij nog nooit waren gewandeld, met links een stuk gerooid bos zodat het een aangename, lichte plek was, naar een arduinen grafkruis stonden te kijken met een goed onderhouden perkje met zwarte viooltjes ervoor, en in dof zilver ingekleurde, secuur gebeitelde letters erop:

Hier Rust

In Gods Vrede

Monica Crique

Vanzelfsprekend werd er bij de terugkeer van Andy en Ernest-Fritz niet gesproken over het waarom van hun afwezigheid. Enkel kon ik merken dat zij er beiden afgepeigerd en vuil uitzagen, alsof ze met hun kar en hun rugzak een lange tocht hadden gemaakt of zwaar werk hadden geleverd. Tevreden stelde Andy vast dat ik de verzorging van Orzas op mij had genomen. Aanvankelijk leek hij argwanend te staan tegenover de nieuwe privileges van de beer, hij schrok zich een stille bult op de eerste ochtend, maar dat hij van het stinkende emmerkiepen af was, kreeg de bovenhand.

Wij hebben het, hoorde ik Ernest-Fritz Magdalena Crique toefluisteren. Hij verwees naar een zwart metalen kofertje, dat bij aankomst in doeken was gewikkeld. Voor het woonhuis werd het onder de stille, gespannen blikken van de gezusters Crique van zijn omslag ontdaan, en toen het goed en wel en zwart op de stenen stond, stonden ze er met hun vieren, alle vier de vuisten in de zij, die van Monica Crique in haar dikke vette heupvlees verzonken, naar te staren zonder iets te zeggen.

Na een minuut was het Magdalena Crique die zei: berg het veilig op, waarop de drie vrouwen hun rug draaiden en naar binnen liepen, Ernest-Fritz de doos optilde en die achter de gezusters aan het huis in droeg.

Hoewel ik wist dat er geen bruikbaar antwoord zou volgen, vroeg ik Andy die dag en de dagen die erop volgden

tijdens de karweien langs mijn neus weg een paar keren waar hij samen met Ernest-Fritz naartoe was geweest en wat de bedoeling was. Het bos in, grommelde hij één keer, en voorts had men er het raden naar.

Het was op een frisse ochtend, weken na hun terugkomst, dat ik bij het ontwaken de kar op de keien van het erf hoorde rammelen, en nog net zag ik de ruggen van Andy en Ernest-Fritz met de kar, dit keer slechts beladen met een stapel jutezakken, achter de lage stallen verdwijnen, opnieuw in de richting van de geitenweide en zo verder langs de beek het bos in. Het was een kwestie van wachten tot ze uit het gezichtsveld waren verdwenen, en dan op veilige afstand hun spoor volgen, dat was niet moeilijk, vier schoenen en twee strepen.

Na een voettocht van bijna drie kwartier, waarbij ik door de bochtigheid van de bosweggetjes en de goede beschutting die het loof bood het duo op geringe afstand kon volgen, hielden Ernest-Fritz en Andy halt. Ernest-Fritz gebaarde naar een zwart lint dat onopvallend aan een lage tak van een eikenboom was geknoopt, waarop de twee behoedzaam het bos in liepen, over een overwoekerde greppel sprongen, zich door een woud van bramenstruiken worstelden, en uiteindelijk arriveerden bij een half vergane ree, die met haar twee achterpoten in een dichtgeklapte wolfsklem zat.

Tussen de ijzeren kaken, waar het vlees rond de wond sneller was weggevreten, was bot zichtbaar. De bek was opengesperd, zodat het dier leek te kermen, maar dan zonder geluid uiteraard, dat wel klonk uit een zwarte zee van aasvliegen die er dreinend van opsteeg, met hun metalige

gezoem, grzzzz-grrrrzzzz, om dan, als een levende zwarte zakdoek, simultaan weer aan het feesten te gaan.

Met moeite trokken Andy en Ernest-Fritz de klem open, elk sleurend aan één kant, en deelden vervolgens het kadaver, dat willoos en mals was, met de blote hand op in twee stukken, waarbij slechts de ruggengraat moest worden gebroken, wat een sappige krak! teweegbracht. Ze stopten de delen vervolgens in de jutezakken, die ze uit het bos droegen en op de kar gooiden.

De tweede klem die werd aangedaan, op een halfuur lopen, tussen de sparren, bleek leeg, maar bij de derde, goed verscholen vlak bij een veldweg, in dicht struikgewas, hoorde ik van een afstand het opgewonden gefluister van Andy en Ernest-Fritz. De oogst was dan ook niet onaanzienlijk, want op zijn buik, de pet naast het in de aarde gedrukte hoofd, lag een man dood in de klem, en duidelijk lag deze er al het langst, want toen Ernest-Fritz met zijn laars het hoofd probeerde te kantelen om te zien wat voor vlees men in de kuip had, scheurde de onderkaak los en zat Ernest-Fritz met de schoenpunt in de mond van die kerel, het leek alsof die er een flinke beet van nam. Veel gegeten werd hier desondanks niet meer; waar de ogen van de man hadden gezeten, zaten nu twee smerige, bloederige dooiers.

De dode droeg een uniform en bleek bij nader toezien een postbode, wat af te leiden viel uit het embleem op zijn donkerblauwe jas. Het in de zakken stoppen van de buit verliep lastig gezien de staat van verzeeping. Andy trachtte na het openen van de klem het bovenlichaam naar zich toe te trekken, maar eindigde met een langzaam van de romp loskomende arm in zijn handen, hij gaf mee als de bil van een veel te gare kip. Het stonk er zo smerig dat beide wer-

kers nu een zakdoek voor de mond hadden gebonden om niet te kotsen.

Uiteindelijk eindigde ook deze kerel in twee jutezakken, die werden dichtgebonden maar waaruit bij het opladen op de kar de sappen sijpelden.

Voor al naar de ochtend toe werd mijn slaap onrustig. Mijn dromen, die doorgaans niet zo fraai waren, bereikten hun climax en deden mij schrikken. Hoewel men zich daar niet steeds van bewust is, wist ik dat ik geregeld met een gil weer levend werd. Levend, want meestal speelden de verhalen zich af in grafkelders en op kerkhoven, en was ik het die de kist bemande.

Telkens opnieuw werd er met een altijd verschillende, maar zonder fout korte en door weinigen bijgewoonde plechtigheid afscheid genomen van mijn stoffelijk overschot, en telkens weer speelden de dromen zich in de duisternis van de doodskoffer af. Ik hoorde het geschuifel van voeten over kerktegels, het gekuch van iemand in de zeer lege kerk, die galmde, een korte preek, het woord dat tot mijn vader werd gericht. Voor u is de beproeving het grootst, sprak de voorganger dan met een koude, onverschillige stem, of: een ouder hoort volgens onze logica zijn kind niet te overleven. Telkens luisterde ik gespannen of ik mijn vader daarop hoorde reageren met een snik of een snotter, maar het bleef elke keer muistil. Soms beet ik hem dan iets lelijks toe vanuit mijn kist: alsof het u iets kan schelen, of: ik had voor uw part allang dood kunnen zijn, maar mijn lippen brachten geen geluid voort, ze bewogen wel maar er klonk zelfs geen gefluister, geen zucht.

Ik hoorde het gerinkel van de kettingen van het wieroekvat, in wijzerzin om mij heen, tjing-tjing-ting, drie keer

aan mijn vier kanten; de zachte korte tikken, als plotse zomerregen, van het wijwater op het hout, en dan werd ik naar buiten gereden, of vier mannen tilden mij moeizaam op hun schouders, waarbij ik even van links naar rechts werd geschud. Mijn hoofd was willoos, mijn nek leek gebroken, voorzichtig jongens, piepte ik, wat niemand hoorde, en dan ging het door de hoofdbeuk, en stommelden ze met mij enkele treden af, en hoorde ik het grind knerpen onder de schoenen van mijn dragers, en dan onder die van de volgers, en zo kon ik tellen hoeveel mensen er ongeveer waren, het waren er nooit meer dan vijf of zes. Er werd niet gepraat, niet gefluisterd, niet gehuild, nu en dan hoorde men iemand behoedzaam de neus snuiten, maar dat hoefde geenszins op verdriet te wijzen.

Het akeligst – en meestal het ogenblik waarop de droom mij wakker schudde – was het wanneer men mij in de grond had laten zakken. Er werden nog enkele woorden gezegd aan de rand, maar die klonken al gesmoord en waren nauwelijks verstaanbaar in die diepte, en dan volgde er de stilte waarin de aanwezigen het graf verlieten. Ik stelde mij voor hoe twee werkmannen dan naderden, die op een afstand hadden staan toekijken, leunend op een schop, die dan nog even rondloerden om te zien of iedereen het kerkhof had verlaten en er geen onzalige blikken meer mogelijk waren, en dan kort naar elkaar knikten. Dan hoorde ik de eerste spadesteek, het leek een zucht, hsssss, en enkele seconden later de doffe maar luide roffel, brrrrffff, vlak bij mijn hoofd, van de aarde op het hout, een steentje dat verder stuiterde, tok-trrrrrr, en ik trachtte dan te roepen, maar ik maakte geen geluid, ik kon mijn armen of benen niet bewegen, hooguit mijn hoofd, dat met een vreemde

traagheid van links naar rechts slingerde, gillend, in paniek, vruchteloos, verzonken in mijn zijden kussen.

Elke nacht opnieuw.

En dan keerde mijn stem terug, mijn afschuwelijke stille doodskreet kreeg plots inhoud, en dat was de brug naar de ochtend, mijn lamheid werd opgeheven en met een ruk en schreeuwend kwam ik overeind, mijn ogen opengesperd, secondelang twijfelend waar ik mij bevond en wat er was gebeurd, tot mijn ogen wenden aan het donker en ik de kale stal ontwaarde, het melkglas, waar soms al de eerste stralen van de morgenzon op tikten. Dan overviel mij een triestheid die, zolang ik uitgeput en klam van het zweet in bed bleef liggen, aan mij bleef kleven, mij kippenvel bezorgde. Ik bleef het beeld van mijn vader zien, hoe hij onbewogen, hooguit met zijn hoofd naar de grond en zijn handen vroom voor zijn kruis gevouwen of op zijn rug, zijn rechterpols door zijn linkervuist omkneld, achter mijn lijk-kist aan slenterde, en ik, doodstil mijn verwijten naar hem schreeuwend, ademloos foeterend: wat loop je daar, lafaard.

Ik begreep niets van de wereld en de mensen, en van mijn schrale leven bij de gezusters Crique, waar ik niet van snapte waar ik het aan verdiend had, en waar ik nog minder van wist waar het naartoe ging, maar dat mij zinloos en treurig leek. Zo lag ik daar ook op de ochtend toen mijn aandacht werd getrokken door het geluid van een motor, en banden knarsend op het oprijpad, en dat bleek in het halfduister in de nevel een oude, donkergrijze corbillard met geblindeerde ramen te zijn, die voor het woonhuis halt hield.

Eruit stapten drie schimmen, van wie de kleinste toebehoorde aan een oude pastoor die krom liep van de ouderdom, in een ouderwetse, zwarte soutane en met een bonnet op het hoofd. Hij werd door twee rijzige gezellen ondersteund bij de enkele passen naar de voordeur, die zonder dat er moest worden aangeklopt geopend werd door Jacqueline Crique, terwijl ze eerbiedig het hoofd boog en een kleine knieval maakte voor de bezoekers; zonder iets te zeggen stapten zij de woning binnen, die door een akelig licht leek te zijn omgeven, waarvan men niet kon zien waar het vandaan kwam.

Met het bovenstuk van de deur van mijn stal op een kier kon ik zien hoe een kwartier nadat de drie bezoekers het woonhuis waren binnengegaan, de deur opnieuw werd geopend; in het helle licht van de door Jacqueline Crique aangestoken ganglamp was nu het ijzingwekkende silhouet van een non zichtbaar, in een stijve, oude habijt gehuld, die ik bij het binnengaan niet als dusdanig had herkend. Zij werd gevolgd door een tweede vrouwmens, een eveneens geheel in het zwart gehuld en, zo kon men zelfs van een afstand goed zien, met giftige ogen rondspiedend sujet, mager en schraal en schrikverwekkend.

Samen schoven zij omzichtig een houten brancard de lijkwagen uit, waar een lichaam op leek te liggen, in witte lakens gewikkeld, en onder het toezien oog van Jacqueline Crique droegen zij het genoemde het woonhuis in. Rondspeurend terwijl de vracht werd binnengebracht, keek Jacqueline Crique ook mijn kant uit, wat mij verschrikt deed wegduiken, waarna ik enkele minuten later de corbillard het erf hoorde afrijden, zonder dat er tussen de partijen nog iets hoorbaars was uitgewisseld.

Het was de dag van de brand. Die begon om kwart over één, na het middageten, toen ik enkele voorzichtige maar vruchteloze pogingen had gedaan om te informeren naar de verschijnselen vlak voor zonsopgang. Veel meer dan vage vragen in de trant van: is er iets gebeurd? of: ik heb van-

morgen mogelijk een gerucht gehoord, kon ik mij, wist ik intussen, niet permitteren. Alle verdere nieuwsgierigheid werd met gesnuif en opgetrokken wenkbrauwen en ijzige stiltes beantwoord, en als men vervolgens toch nog durfde door te vragen, met een snauw en een urenlang verpeste sfeer – dat is te zeggen, nog meer verpest dan wat gebruikelijk was in dit spookhuis.

Het hoge gebrul van Orzas, dat niet zijn gewoonte was aangezien hij een braaf dier was, deed mij opspringen en naar buiten lopen. Toen al braakte de openstaande linkerdeur van de lage stallen, het slaapvertrek van Andy, vlammen en een donkere rook uit. Van tussen de pannen over de hele lengte van het gebouw lekte er rook naar buiten. Oranje vlammen likten van onder het dak aan de zinken goot.

Nadat ik de deur had ontgrendeld, kwam Orzas met zijn kop slaand zijn stal uit gehinkt, zo snel als hij kon op zijn drie poten het erf op, een reutelend geluid makend, afgewisseld met een hoog, paniekerig gegrom.

Achter mij aan waren de gezusters Crique, Andy en Ernest-Fritz het woonhuis uit gelopen, en met hun vijven stonden ze op een rij op de stenen naar het schouwspel in de lage stallen te staren, Ernest-Fritz met het servet nog in de V van zijn hemd gemoffeld, Andy met zijn mond, waar nog een aardappel in plakte, open en zijn linkerhand plat op zijn hoofd, onthutst, en de gezusters Crique geheel emotioneloos, met koele blikken waar zelfs geen verbazing uit sprak.

Geen van hen maakte aanstalten om iets te ondernemen, wat mij stomverbaasd en evenzeer dadeloos maakte, en enkele minuten later begaf het linkerdeel van het dak het. Met een krak zakte de steunbalk van het gebinte in en

hele rijen pannen schoven naar beneden en kletterden kapot, en het vuur zoog wellustig zuurstof door de zo ontstane bres naar binnen en nam in één ademtocht bezit van de hele zolder, whhhhhoeffff.

De snelheid waarmee de verwoesting nu plaatsvond, was verbijsterend. Na minder dan een halfuur was bijna al wat brandbaar was verteerd en bleven alleen de muren nog staan roken, zwart, het onderste stuk van Orzas' deur hing nog aan één hengel te smeulen.

Magdalena Crique sprak als eerste. Het viel te verwachten, zei ze ijskoud, waarbij ze net niet haar knokige schouders ophaalde en zich vervolgens omdraaide en het woonhuis weer binnenliep. Haar twee zusters volgden haar na enkele tellen, en daarna ook Ernest-Fritz. Andy slenterde naar zijn voormalige staldeel toe, waar hij wat naar binnen stond te kijken, op een veilige afstand vanwege de hitte, maar waar niets meer te ontwaren viel.

Tegen zijn gewoonte in keek hij mij ten slotte aan, en sprak hij. Gij brengt hier niets dan miserie, zei hij toonloos, terwijl het om te beginnen niet aan mij lag dat ik daar was, en al zeker niet dat er brand was uitgebroken, wat ik ook wilde antwoorden, ware het niet dat Andy zich had omgedraaid en met zijn handen in zijn broekzakken en het hoofd tussen de schouders in de richting van de geitenweide liep.

Los van het feit dat Andy en Orzas voortaan in mijn stal werden ondergebracht, waarvan ik dacht dat het een voorlopige maatregel was maar waarin ik mij vergiste, wat mijn leven er bepaald niet prettiger op maakte, vooral 's nachts, en vooral door Andy, die een onrustige, lawaaijige slaper was en die bovendien ongegeneerd stonk, en zijn smerige

geuren nog versterkte door er te gepasten tijde een ellendige symfonie van scheten bij te componeren, brrrt-frrrrt-pwrt, veroorzaakte het voorval ook een wijziging in het regime ten huize Crique.

We moeten ingrijpen, zei Magdalena Crique die avond in het woonhuis, waar wij allen rond de tafel zaten. Ernest-Fritz keek naar mij, knikte, stond op en ging de trap op, men hoorde de houten vloer boven kraken onder zijn voetstappen. De gezusters Crique en Andy keken voor zich uit, zwijgend, en zelden heb ik mij zo triest gevoeld als die avond, in het angstige vermoeden dat mijn leven, dat al niet veel voorstelde, er niet fraaier op zou worden.

DEEL 2

HET OFFENSIEF

Waarbij ik het niet kon nalaten, tijdens
het optillen, op te merken dat zij geen
broekje aanhad, wat zeer vreemd is voor
een meisje van die leeftijd

Voor Orzas hadden we na de brand in een hoek van mijn stal stro gelegd. Ik had hem nog nooit zien slapen en dat was een grappig gezicht. Hij begon op zijn buik en na een kwartiertje rolde hij grommend op zijn zij, en vervolgens op zijn rug, zijn voorste poten hingen slap langs zijn lijf af, zijn ene achterpoot was opgetrokken, en het stompje van de andere doelloos opgestoken, en hij maakte een zacht grollend geluid, vrrrrr-vrrrr, op het ritme van zijn ademhaling. Af en toe trok er een rilling door hem, ik stelde mij voor dat hij droomde.

Het gebeurde dat hij midden in de nacht wakker werd, of minstens zijn ogen opende, en minutenlang bewegingloos naar de zoldering staarde, niet verontrust door het gewoel en het gedraai en het bandeloze gesmek en gestink van Andy, die eerst in elkaar gekruld, dan weer languit op zijn buik, dan weer op zijn rug en met zijn armen breed uiteen, als een gekruisigde, zijn afschuwelijke nachten vol maakte, zwetend en kreunend en kwijlend. Zijn hoofdkussens glansde 's ochtends van het speeksel en het zweet, en stond steeds vol vuilgele, ingedroogde bloemen.

Ik kwam nauwelijks nog aan slapen toe, waardoor mij enerzijds mijn onprettige lijkisdromen bespaard bleven, maar wat mij anderzijds de tijd bood om na te denken, wat ik kon missen als kiespijn. Zelden ging er een nacht voorbij zonder huilen, wat ik in stilte deed om niemand te wekken, en waar telkens gedachten aan mijn vader aan vooraf-

gingen, en beelden van mijn moeder op de fiets, trappend naar de dood, het verre, spookachtige gedaver van de trein in de zwarte ochtend, het krijsen van de remmen op het allerlaatste moment, de gensters, de reuk van verhit metaal, de schreeuw die ze slaakte vlak voor ze door het staal werd verbrijzeld, de ijselijke ogen van de machinist achter het glas van zijn stuurhut, en hoe die man nu vast nog, net als ik, de slaap niet kan vatten, of badend in het zweet uit de honderdduizendste droom schiet over die moeder op de sporen – zich afvragend wat er van dat kind geworden zou zijn, misschien een geluk dat het te jong was om het te beseffen, misschien is het allemaal goed gekomen, heeft die vader snel een nieuwe vrouw gevonden en is het voor het knaapje alsof er nooit iets is gebeurd. Hij moest eens weten, de sukkel.

Ernest-Fritz en Andy waren enige tijd na de brand weer met hun gereedschapskar, die was geladen met palen, planken, netten en trossen touw, in de richting van het bos getrokken. Op de avond van hun terugkomst, aan tafel in de keuken, knikte Ernest-Fritz Magdalena Crique toe. Ze keek met haar messcherpe neus in mijn richting en zei: morgen-vroeg, zonder daar meer woorden aan vuil te maken, ook niet toen ik vroeg wat er dan wel te gebeuren stond. Zij schepte alleen een nieuwe portie aardappelen bij mij op, die ze overgoot met een halve pollepel vette saus, wat merkwaardig was, want doorgaans was het Monica Crique die als vanzelfsprekend de extra porties tot zich nam. Met haar dikke kin, waar nog vet op glinsterde, zat zij mij verwijtend en afgunstig aan te kijken, met haar walgelijke borsten in de tafelrand gedrukt.